

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

במפרשים

י"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.ג. שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"ו

פרשת בחוקותי

א. רש"י הירש.

פרק כו' פסוק מג':

מאות בשנים יתהלכו בנסיבות ובמצבים, שבהם
קיום כל מצוה יהיה כרוך בהקרבה של שמחת חיים
ובחיתור על זכות אדם. בנסיבות אלה יראו מצוות
ה' כ"חקים לא טובים" וכ"משפטים לא יחיו בהם"
(יחזקאל כ, כה). גדולה מזו: בשכר קיום מצוות יהיו
צפויים לצער וליגון, למאסר ולמדורת אש. במלה
אחת, המכריזה על עזיבתם את התורה, יוכלו להיפטר
מכל הצער והיגון הצפויים להם ולבניהם; אם יאמרו
אותה מלה, יהיו זוכים בכל האושר ובכל הכבוד
בקרב העמים; אך הם לא יאמרו אותה מלה. עם תורת
ה' בידיהם יעלו בשמחה על המוקד. לקיום מצוות
ה' יבנו בשמחה את בתיהם, יערכו את נישואיהם,
יחנכו את בניהם. בתורה יחיו ובאוהלה ימותו, ולא
ישיתו את ליבם לקרבן ולמחסור, לרדיפות וליגון,
שהם מביאים על עצמם ועל בניהם. בקיום המצוות
יראו את מטרם הראשונה, שאיננה תלויה בשום
תנאי; וכל השאר — כל עמדת חיים וכל אושר חיים
— יהיה בעיניהם מותנה ונתון למקרה; ובאדישותם
כלפי אושר החיים יבטלו את אדישותם הקודמת כלפי
התורה; וכך: "ביען" — עלידי דבר מתאים —
ירצן את צונם. "יען וביען": הייסורים יהיו
בהתאם לחטא, והנאמנות לתורה — המתקימת
בעיצומם של הייסורים — תהיה כפרה המתאימה
לחטא.

skel

1. פסוקנו מהווה סיכום כל הפרשה לפני זה, איך לפי זה רואה פרשנו את כל צנין ההצנעה?
2. מה מביא את פרשנו להדגיש כאן את מסיבות הנפש לקיום המצוות בכל מחיר?
3. לאיזה תקופה במיוחד רואי פרשנו כאן?
4. מהי אותה מילה אחת שהשמעתה יכלה היהודים לזכות בכל האושר?
5. "כל אושר החיים יהיה בצנייתם מותנה ונתון למקרה", מה פירוש הדברים ואף מה הם מכוונים?
6. מה בדיוק יהיו הייסורים?
7. מה רוצה פרשנו להאמין בכל זה?

(מא) **אף אני אלך עמכם בקרי.** כלומר גם יכירו וידעו כי אני הוצרכתי ללכת עמכם בקרי ולהביאם בארץ אויביהם. אולי על ידי זה יכנעו לשוב בתשובה שלמה, ואוכל לרצות את עונם בכדי שיהיו ראויים להזכיר להם ברית אבותיהם, וזהו:

(מב) **וזכרתי.** כלומר למען אזכור להם הברית אשר קרתי עם אבותיהם לתת לבניהם אחריהם את הארץ לנחלה, [אות] וא"ו של מלת "וזכרתי" ישמש הוראת סיבת המסובב, כמלת "למען". כמו "ולא ירבה לו נשים ולא יסור לבבו" (דברים י, יז), שפירושו "למען לא יסור". וכן "וזכרתי" "למען אזכור". כל זה יתנו אל לבם בעת אשר יכירו את עונותיהם ויתודו עליהם, כי בצדק באו עליהם העונשים למען יצדקו [יתקנו שיהיו מעשים צדיקים] מעשיהם ויהיו ראויים להזכיר להם זכות אבותיהם. **או אז יכנע,** פירש רש"י **אולי שמא אז יכנע לבבם.** לדבריו יהיה מלת "או" מענין אזה ותאזה. כי חפצו ית' ותאותו היא שיכנע לבבם להיטיב מעשיהם (דומה לזה מלת "או" סוף פרשת חקת – במדבר כא, כט); ואמר עוד ממה שיגיעו אל ההכרה האמתית בעת וידוי עונותיהם, והוא:

(מג) **והארץ תעזב מהם.** כלומר יכירו וידעו כי הארץ הוצרכה להיות נעזבת מהם בכדי לרצות בשממותה את שבתותיה, ולרצות את עונם אשר בטלו השמיטות והיובלות, ומדה במדה [מדה כנגד מדה] נפרעו על פורקם מעליהם עול התורה והמצוה. אף גם זאת יתנו אל לב, להבין את גודל הטובה אשר עשיתי להם בהיותם בארץ אויביהם, על זה אמר:

(מד) **ואף גם זאת.** כלומר גם זאת יכירו בהתנדותם על עונותיהם, שבהיותם בארץ אויביהם אף שהיו כשה בין שבעים זאבים, בכל זאת לא מאסתים לתתן לאבדן ביניהם, ולא געלתים לכלותם לבלי השאר היותם אומה בין האומות, ולא הרחקתים להפר בריתי אתם. אבל עמדותי עליהם לשומרם כרועה עדרו. הנה בזה נתבאר סדר הפסוקים על מכונם. גם אין צורך להמיר העבר בעתיד כתרגום אונקלוס "לא מאסתים ולא געלתים", "לא ארטישינון ולא ארחיקינון". אבל הם פעלים עוברים כתמונתם. ובדרך זו יובן גם על דרך הפשט טעם הזכירו ברית האבות מן המאוחר אל המוקדם, לפי שההצטרף הזכירה היא היוצאת מהם, שהם יתעוררו במעשיהם הטובים להיות ראויים להזכר להם ברית האבות. והקרוב אליהם מהם הוא המוקדם בהתעוררת הזכרתם.

אלוה

1. **על איזה קושי אפשרי מנסה פרשנו להשיג בדבריו על פסוק מא'?**
2. **מהי מטרת צעד זה על הקה"ה?**
3. **איך ולמה מפרש פרשנו את השימוש באת ואו בפסוק מב'?**
4. **מהי הוכחתו מן הפסוק המספר 6613 מספר דברים?**
5. **איך רש"י מסביר את המלה: "או" ומה דעת פרשנו לכך?**
6. **פרשנו כותב כי "הארץ הוצרכה להיות נעזבת", למה ומה כוונתו בכך להסביר?**
7. **איך פרשנו מפי' את פסוק מד'?**
8. **איך אונקלוס מפי' את הפסוק ומה דעת פרשנו לכך?**
9. **מתי ואיך תהיה הזכירה?**

* * *

ג. ספר החינוך.

פרק כז' פסוק ט':

ש.ס. מצות מעשר בהמה טהורה בכל שנה
לעשר כל-הבהמות טהורות שהן בקר וצאן ועזים הנולדות בצדקינו בכל-שנה ושנה ולקביא המעשר לירושלים ולאכלו שם אחר שיהיה קרב מחלב ונתנם מהם במזבח, שנאמר וכל-מעשר בקר וצאן כל אשר-יצבר תסת השבט העשירי יהיה-קדש; ואמרו זכרונם לברכה בקבירות

(נח ב): **פיצד מעשרין?** פונקטן לדיר ועושה להם שמת קטן כדי שלא יהיו שנים יכולים לצאת באחד, ומצמיד אמותיהן מבחוץ ונתן גזעו, כדי שישמרו השקלים קולם ונצאו מן הדיר לקנאתם מעצמם ולא כלם אחר, ומונה אותן בשבט – אחר שנים שלשה ארבעה וכן עד צערה, וסיוצא עשירי – סוקרו קסקרא (= פנהו בשבט צביון) ואומר, הרי זה מעשר.

בחוקותי

התורה אשר ילמד בהקמתו כל-בית אביו, וכן תמלא הארץ דעה את-השם; כי, אם חכם אחד לך יתנה דביר או אפלו עשרה — יהיו הרבה מבני אדם שדביר וכל-שכן הנשים והילדים שלא יבואו לפניהם כי אם פעם אחת בשנה; או אפלו ישמעו דביריהם פעם אחת בשבוע, ילכו לביתם וישליכו כל-דבירי החכם אחרי גומ; אבל בהיות המלמד בקל-בית ובית שוכן שם קרב ובקר וצדקרים ויזקרים תמיד, אז יהיו כלם אנשים ונשים וילדים מזהירים ועוקדים, ולא ימצא ביניהם שום דבר חשא וקון, ויבאו למה-שכתוב, „ונתתי משפתי בתוכם“ (ויקרא כו יא), „והייתם לי לעם ואנכי אהיה לכם לאלהים“ (ירמיה יא ד).

מדיני המצנה, מה-שאמרו זכרונם לברכה, שאין מעשרין מן-הקרבן על-הצאן, ולא מן-הצאן על-הקרבן; אבל מעשרין מן-הצאן על-הקרבן, ומן-הקרבן על-הצאן, ששניהם הוציאו הכתוב בלשון צאן וכמין אחד נחשבים. ואין מעשרין מן-הנולד בשנה זו לשנה אחרת.

משרשי המצנה, שהאל ברוך הוא בטר בעם ישראל וספד למצו צדקו להיות כלם עוסקי תורתו ויודעי שמו, ובתקמתו משכם במצנה זו למצו ילמדו וקחו מוסר, כי יודע אלקים שרב בני אדם נמשכים אחר החמר הפחות, בשגם הוא קשר, ולא יתנו נפשם במצמל התורה ובצדקה תמיד, על כן סבב בתבונתו ונמן להם מקום שיודעו הכל דבירי תורתו על-כל-פנים, שאין ספק כי כל-אדם נמשך לקבץ דירתו במקום שממונו שם, ולכן בהצלות כל-איש מעשר כל-בקר וצאן שלו שנה-שנה במקום שצסק התקמה ונתורה שם והיא ירושלים, ששם הסנהדרין יודעי דעת ומביני מדע, וכמו כן נצלה לשם מעשר תבואתנו בארבע שני השמטה, כמו שידוע שמעשר שני נאכל שם, וכן נטע רבצי שגאכל שם — על-כל-פנים, או ילך שם בעל הממון עצמו ללמד תורה, או ישלח לשם אחד מבניו שילמד שם ויתנה נזון באותן פרות, ומתוך כך יתנה בקל-בית ובית מקל-ישראל איש חכם יודע

אמרות

1. פרשנו מרחיק כאן ומכרס בדיוק איך היו מקיימים מצוה זו, אימה?
2. פרשנו מרחיק כתיבאר המצב בעצם וקובע ססימת מצוה זו היא הצליה לירושלים, התוכל להסביר?
3. כמה עצמים נמצאים שנים צריק היה היהודי החקלאי לצלות לירושלים ומה בדיוק היה צליו לצלות שם?
4. מה הוא יכול לצלות על ידי עלייתו בנו?
5. מה תפקיד צליה זו לדעתו?
6. הפצת התורה בתפקיד מרכזי, איך?
7. מה התוצאה מכאן זה?
8. מה פירוט דני מצוה זו?

* * *

[יב] והעריך הכהן אותה וגו': כערכך הכהן כן יהיה, פירש רש"י לשאר בני אדם, הבא לקנותם מיד ההקדש, ואם גאל יגאלנה (פסוק י"ג) בבעלים החמיר הכתוב להוסיף חומש, וכן במקדיש בית (פסוק י"ד), וכן במקדיש שדה (ט"ז); וכל זה קשה לפי הפשט, כי התורה לא הזכירה כלל ענין הגזבר שמוכר את ההקדשות למי שיוזמן, ומשמע הכתובים אינו אלא שהמקדיש דבר שאינו קרב על גבי המזבח, תיכף שהקדיש משלם הערכך, ואח"כ אם בא לגאול, מוסיף עוד חמישיתו; ואמנם כשלא היה גואל, למה היה נותן הערכך? והלא היה מוסר להקדש גוף הדבר — לפיכך נ"ל, כי המקדיש לא היה מוסר גוף הדבר שהקדיש, אבל היה מעכבו אצלו, והוא היה נוהג בו ונוהג בו מנהגי קדושה בלתי ידועים לנו; ודוגמא לזה מעשר שני שנקרא קודש (למטה פסוק ל' ול"א) והיה נאכל לבעלים בירושלים והנה לא רצתה תורה שיהיה אדם מקדיש דבר שאינו קרב על גבי המזבח בלי שתימשך מזה שום תועלת לוולתו, כי אין רצון התורה שיחשוב אדם שעשה מעשה קדוש ורצוי לאלהיו (חוץ מהקרבות, כגון שיתנדב עולה), אם אין מעשהו מוליד שום תועלת לוולתו, על כן ציוותה תורה שמיד כשהוא מקדיש דבר ייתן לבית ה' ולכהנים את כסף מחירו, ואחר כך יישאר הדבר בידו בתורת קדושה, ואם אחרי כן ירצה להוציאו לחולין, אז ייתן עוד חמישיתו ויגאלנו, וישתמש בו כרצונו.

ד. המשתדל :

פרק כז' פסוק יב':

אמרות

1. איך רש"י מבין את פסוקנו?
2. אימה "החמור כרצליה"?
3. התוכל לתאר בדיוק את סדר הדברים אם אדם מקדיש דבר שאינו קרב למזבח?
4. מה הדיוק של מנע שנים?
5. מה — לדעת פרשנו — רצון התורה בצדן הקדשת מתנות כאלה?

* * *